

Jacques Derrida*

The Economist

Fransa başbakanı Jacques Chirac, Jacques Derrida'nın ölümden bir gün sonra, "Fransa, onun şahsında, çağımızın en ünlü düşünürlerinden birini dünyaya kazandırdı" dedi. "yapıçözümçü" felsefenin, metinleri, bütün varsayımlarını ve çelişkilerini ortaya serecek şekilde parçalara ayırma yönteminin mucidi Derrida, gerçekten ve maalesef, beşerî bilimler dünyasında adı en çok anılan modern bilim adamlarından biridir.

Derrida aynı zamanda en çok tartışılan filozoflardan biridir. 1992'de Cambridge Üniversitesi'nde Derrida'ya fahrî doktora unvanı verme girişimi öyle büyük tepkilere yol açtı ki, üniversite bu konuyu çözmek için sandığa gitmeye mecbur kaldı, ki üniversitede 30 yıldır ilk defa böyle bir olay oluyordu. Çalışmalarının çok saçma, anlamsız ve zararlı olduğu iddiaları arasında, en sonunda, Derrida'ya fahrî doktora unvanı verildi (204'e karşı 336 oyla).

Akademi çevreleri genellikle parçalıdır ama bu olay farklıydı, beklenmedik şekilde ihtilâf yaratan şey, Derrida'nın fikirlerinin veya onlar için ortaya koyduğu tezlerin alışılmadık dışında olması değildi. Zaten ortada ne tezler ne de gerçek görüşler vardı. Derrida bunu itiraf edecek ilk kişi olurdu. Derrida, yalnızca kendi kendisiyle defalarca çeliş-

mekle kalmadı, fakat aynı zamanda fikirlerini açıklığa kavuşturma düşüncesine de şiddetle karşı koydu. "Benim yaptıklarımın eleştirisini yapmak gerçekten imkânsız" diyordu.

Belirsizlik yaratma hevesi her zaman varolmuştur. Sokrates de, bir zamanlar, Efes'li Heraklitus yandaşlarına, Derrida'yı eleştirenlerin Derrida'nın talihsiz çömezlerini azarlama sebebinin aynısı yüzünden kızmıştı.

"Onlardan birine bir soru sorarsanız, dağarcıklarından uydurdukları bilmecemsi/esraren-giz ifadelerle cevap vereceklerdir; başka bir deyişle, ortaya, gayri ihtiyarî, uydurma bir sözcük fırlatacaklardır, ve bunun ne anlama geldiğini çıkarmaya kalkıştırsanız başka metaforlar tarafından şaşkına çevrilirsiniz. Bunların hiçbirisiyle bir yere varılamaz"

Açık fikirli okuyucular, güçsüz sözcük oyunları, dolambaçlı retorikleriyle ve mantıksızca daldan dala atlayan fikirleriyle muhatap olduklarında, Derrida'nın şarlatan olduğundan şüphelenebilirler. Ancak bu çok ileri gitmek olur. Derrida, kafası karışık da olsa, bazı akademisyenlere ve öğrencilere bilmek istedikleri bir şeyi anlatmaya çalışırken, içten /samimî ve bilgili biri idi.

Derrida'nın babası Yahudi kökenli bir tüccardı. Cezayir'in kenar mahallelerinde do-

ğan Jacques, 12 yaşında Vichy hükümetinin ırkçı kanunları yüzünden okuldan atıldı. Zorluklar içinde 1952'de Paris'de Ecole Normale Supérieure'e girmeyi başardı ve Micheal Foucault'un derslerine katıldı. Bu okulda 1964'te ders vermeye başladı. 2 yıl sonra, Amerika'da Baltimore'daki Johns Hopkins Üniversitesi'ndeki bir konferansta, metin okumada ve metinlerin ideolojik varsayımlarını ortaya koymada yeni ve cesur bir yöntem getirerek ününün temellerini attı. 1967'de üç kitabı çıktı, *Of Grammatology* ve *Writing and Difference* bunlar arasındaydı. Ve böylece radikal bir star doğmuş oldu.

Derrida'nın "yapıçözümçü" tarzı, özellikle, bu akımın Marksizm, feminizm ve anti-sömürgecilik ile harmanlandığı/iç içe geçtiği yerler hâline gelen Amerikan üniversitelerinin karşılaştırmalı edebiyat bölümlerinde filizlendi. 1980'lerin başlarında Fransız akademisyenler Derrida'yı anlamaya çalışmaktan çok yorulmuşlardı, buna karşılık Amerikalı edebiyat hocaları, Derrida'ya daha sıkı sarılmışlardı. Çözümlemeyen/akıl ermez yeni söz dağarcığı ile donatılmış olan ve hiçbir düşünceye ciddî biçimde sarılma ihtiyacı duymayan bu kimseler, kendilerini sosyal, siyasî ve felsefî eleştirmenler olarak sunabilirlerdi. Derrida onu taklit edenlerin disipline edilmiş nihilizmlerinin sorumluluğunu daima reddetmiştir. Bu kimseler, yapıçözümçülüğün, bir şekilde, objektif gerçek nosyonunun altını oymakta ve hatta onu reddetmekte başarılı olduğu izlenimini vermekteydi. Fakat Derrida'nın eseri kolay kolay başka bir şekilde yorumlanamaz.

Sözcüklerin Buğusu

1987'de bir kriz meydana geldi. *New York Times*, Derrida'nın arkadaşı ve Amerika'nın önde gelen "yapıçözümçü"lerinden biri olan

Paul de Man'ın, 1938-1940 yıllarında, Nazi yanlısı bir gazete olan *Belgian Gazetesi* için anti-semitik makaleler yazdığını ifşa etti. Bununla çakışacak şekilde, yine 1987'de, Derida üzerinde çok tesir icra etmiş olan Alman filozof Martin Heidegger'in gizli Nazi geçmişiyile ilgili bilgiler ortaya çıkmaya başladı. Derrida'nın tüm bunlara tepkisi bir felâketti. Bu iki ismi savunmak için yapıçözümçü teknikler kullandı; bu iki ismi temize çıkarmak için başarısızlığa mahkûm olma teşebbüsüne gömülü helezonik bir söylem ortaya çıkardı. Bu, yapıçözümün daima neşeli baştan savmacılığının onun ahlâkî ve entellektüel iflasını maskeleydiğini ileri süren yapıçözüm münnekkitlerinin eline bir koz verdi. *New York Review of Books*, yapıçözümün hiçbir zaman özür dilemek zorunda olmamak anlamına geldiğini ima etti.

Derrida daha kıymetli davaların peşinden de gitti. Fransa'da Cezayirli göçmenlerin hakları için mücadele etti. Güney Afrika'daki Apartheid'e muhalefet etti ve Çek rejim muhaliflerinin lehine kampanya yürüttü. Derida'nın etkisi azaldıkça, şöhreti büyüdü. Başlardaki suskunluğunu bırakarak mülâkatlara cevap vermeye ve fotoğraf çekirtmeye başladı. Bu arada Woody Allen'ın "Deconstruction Harry" adlı komedi filminden de hiç hoşlanmadığını itiraf etti. Derrida'nın ilgisi edebî ve felsefî metinlerden etik ve politik konulara kaydıkça kitapları da sel gibi akmaya (toplam 80 cilt) devam etti. Fakat onların da anlaşılması kolay değildi. Hayatının son yıllarında din ile gittikçe daha fazla ilgili oldu ve bazı din bilgileri Derida'nın çalışmalarına ilgi göstermeye başladı. Allah onların yardımcısı olsun.

* *The Economist*, 23 Ekim 2004, s.85.

Çeviren: Neslihan Sonay